

Tóthpál József

Ércetorkok évszázadai

A Honvéd Férfikar köszöntése

A magyar énekkari kultúra történetében sajátos szerepet játszottak és játszanak a férfikarok. Az első függetlenített, hivatásos férfikar ugyanis – a feljegyzések szerint – Mátyás király udvarában jött létre, a reneszánsz korában, 1480 körül, felesége, Beatrice, a nápolyi király leányának sugallatára, aki szenvedélyesen szerette a kórusmuzsikát. A kórus a francia-flamand polifon irodalmat művelte, amelyről a pápai követek csodálattal írtak.

A hazai karéneklés első nagy korszaka természetesen jóval később, a reformkorban bontakozik ki, valóságos fellendülés pedig az 1867-es kiegyezés után következik be. Hazafias felbuzdulásból az 1860-as években „dalárda” elnevezéssel (a nyelvújítási szóalkotás 1844-től szerepel a magyar nyelvhasználatban) férfikarok sokasága jön létre különböző munkásegyletek és szakszervezetek égisze alatt, szerte az országban.

Kodály Zoltán az 1930-as években kezd jobban odafigyelni a hazai felnőtt énekkarok tevékenységére, amikor a magyar viszonyokat szembeesíti angliai tapasztalataival, ahol egyes gyári munkások dalkörei – 600 évnyi tradíciójuk által – Bach h-moll miséjének előadásáig is eljutnak. *„A magyar karéneklésnek, hogy igazi érték, lendítő erő lehessen a nemzeti életben, egyrészt magyarabbá, másrészt művészibbé kell válnia. Mindkettőt eléri, ha 1. egyoldalúan a férfi karéneklésből áttér a vegyeskarra, 2. műsorából kiirtja a ponyvairódmalmot”* – írja Kodály 1935-ben, mert úgy véli, hogy *„Mi nem a Chorvereint vettük át a németektől, hanem a Liedertafelt.”* Azaz a kórussegylet helyett a „dalos asztal” változatot, amely gyakran eszem-iszommal kötötte egybe a kóruspróbákat, és műsorukon bizonyos hazafias nóták mellet bor- és sördalok szerepeltek.

Kodály elképzelései nyomán új utakra indult a kóruskultúra Magyarországon; férfikari műveivel ő maga is hozzájárult a változásokhoz: a *Karádi nóták*, a *Huszt*, a *Fölszállott a páva*, az *Isten csodája* és más művei férfikaraink műsorára kerültek. Karvezetőink megértették Kodályt: *„Mint az egész ország léte, a dalos ügyé is attól függ, tudunk-e magyarabbá s egyszersmind európaibbá válni. A férfikar százada előkészület volt, most jöjjön a teljesedés”* – írta 1936-ban.

Ennek a folyamatnak egyik kiemelkedő eseménye és állomása – a háború utáni években – a Honvéd Férfikar 1949. évi megalakulása, amely hivatásos együttesként Európában szinte egyedülálló, s amelynek alapító karnagya a kecskeméti születésű Vásárhelyi Zoltán, egyes Kodály művek – mint például a *Jézus és a kufárok* – ősbemutatóinak karnagya, a Zeneakadémia karvezetés tanszakának alapítója, Strausz Kálmánnak, a Férfikar jelenlegi Liszt-díjas karigazgatójának tanára.

Tehetséges, kiváló karnagyok egymást követő nemzedéke emelte a Férfikart európai rangra; közülük Vass Lajos, Maklári József, Pődör Béla, Zámbo István és Tóth András nevét kell említenünk. Emellett olyan kiváló karmesterekkel dolgozott együtt, mint Feren-

csik János, Sir Georg Solti, Lamberto Gardelli, Zubin Mehta – és sokan mások. A magyar operaénekesek közül számosan itt kezdték pályafutásukat: így pl. Ilosfalvy Róbert, Réti József, Gregor József vagy Gulyás Dénes.

A kórus hangzásvilágában sajátos szimbiózisban jelenik meg a keleti zenekultúra, nevezetesen az orosz pravoszláv férfikarok drámaisága a kivételes magyar és közép-európai érzékenységgel és kifejező erővel – az európai polifónia tiszta megtestesüléseként. Nagysikerű koncerteket adtak világszerte: Velencétől Amszterdamig, Jeruzsálemtől Pekingig. A Férfikar műsorán tartja a teljes férfikari irodalom jelentős hányadát – a középkortól napjainkig; beleértve az a'cappella és a zongorakíséretes műveket, operakórusokat, oratóriumokat. Olyan ritkán vagy alig hallható darabokat is megszólaltatnak, mint Richard Wagner: *Az apostolok szeretetlakomája* című, alig ismert művét vagy Kurt Weil *Berlini requiemjét*. Számos magyar zeneszerző komponált a'cappella és zenekari kíséretes műveket számukra; az utóbbi évek ősbemutatói Tolcsvay László, Vajda János, Gyöngyösi Levente, Szakcsi Lakatos Béla, Orbán György nevéhez fűződnek.

2013 tavaszi évadában a Magyar Állami Operaházzal kötött megállapodás értelmében a Honvéd Férfikar az újra megnyíló Erkel Színház férfikaraként közreműködik Erkel *Bánk bán* és *Hunyadi László*, Verdi *Aida* és *Don Carlos* című operáiban, valamint Kacsóh Pongrác *János vitézében*.

Hangsúlyozni kell, hogy miközben Kodály Zoltán elgondolásai nyomán Magyarországon vegyeskarok sokasága alakult az elmúlt évtizedekben, egynemű karaink – a gyermekkarok, a női karok és a férfikarok – minden tekintetben magyarabbá, művészibbé és európaibbá váltak, s nagy sikerrel szerepelnek a világ hangversenytermeiben. Kitűnő példája e folyamatnak a Honvéd Férfikar egyedülálló teljesítménye, amely méltóvá emeli a Magyar Örökség-díjra.

(Elhangzott laudációként 2013. március 23-án Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében, a Magyar Örökség-díj átadó ünnepségén.)